

KÉMIA

PÓTÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI-FELVÉTELI FELADATOK

1998. június 10.

JAVÍTÁSI ÚTMUTATÓ

1. Az írásbeli felvételi vizsgadolgozatra összesen 100 (dolgozat) pont adható, a javítási útmutató részletezése szerint. Minden megítélt pontérték csak egész szám lehet.
2. Az írásbeli dolgozat vizsgapontszáma max. 15 pont lehet, amit az átszámítási táblázat alapján kell megállapítani.

I.

A SZÉNHIDROGÉNEK

- A homológ sorozat fogalma. 1 pont

Három homológ sorozat *például*:

alkánok (paraffin, metánsor), C_nH_{2n+2} ;

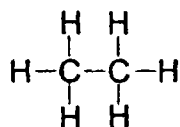
alkének (olefin, eténsor), C_nH_{2n} ;

alkinek (acetilén szénhidrogének), C_nH_{2n-2}

2 pont

- *Példavegyületek*:

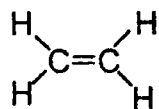
etán:

csak egyszeres (σ) kötés,
kötő elektronpárok elrendeződése
tetraéderes ($109,5^\circ$)

1 pont

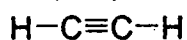
etén:

kétszeres ($\sigma + \pi$) kötés,
kötő elektronpárok egy síkban
(kötésszög $\sim 120^\circ$)

1 pont

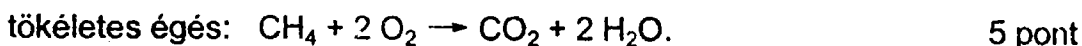
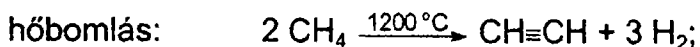
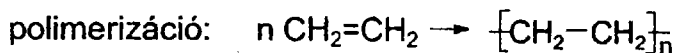
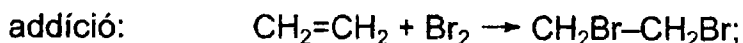
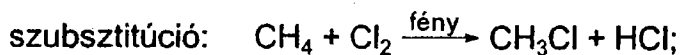
acetilén (etin):

háromszoros ($\sigma + 2\pi$) kötés,
kötő elektronpárok egy egyenes
mentén (kötésszög 180°)

1 pont

- Jellemző reakciók:

(Bármely helyes kémiai egyenlet, amely a kérdésre válaszol és a valóságban lejátszódó folyamatot fejez ki, elfogadható.)

- A földgáz fő összetevője a metán.

A kőolaj főként telített szénhidrogéneket (alkánokat, ciklo-alkánokat) tartalmaz. 1 pont

- A kőolajfeldolgozás frakcionált kondenzációval történik, melynek elvi alapja az összetevő komponensek forráspontkülönbsége. (A frakcionált desztilláció elnevezés is elfogadható.) 1 pont

Megnevezhető lepárlási termékek *például*:

benzin, petróleum, gázolaj, pakura és annak párlási termékei. 1 pont

- Ipari jelentőség:
energiahordozók és vegyipari alapanyagok.

Például:

a metán fűtőanyag, a szintézisgáz egyik alapanyaga stb.;
az etilén és az acetilén vegyipari alapanyagok (például a műanyaggyártásban);

a motorbenzin, a petróleum és a gázolaj üzemanyagok.

(Bármilyen, a felhasználásra vonatkozó két különböző példa elfogadható.) 1 pont

---

Összesen: 15 pont

Figyelem! A feladatot a fenti szempontok, illetve pontszámok alapján, azok megadásával kell javítani! A feladat összbenyomás alapján nem értékelhető! (½ pont nem adható!)

II.

- A) Élénk gázfeljődést tapasztalunk. 1 pont
- B) $2 \text{C}_2\text{H}_5\text{OH} + 2 \text{Na} \rightarrow 2 \text{C}_2\text{H}_5\text{ONa} + \text{H}_2$ 1 pont
- C) Az oldatba cseppentett fenolftalein megpirosodik. 1 pont
- D) $\text{C}_2\text{H}_5\text{O}^- + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{C}_2\text{H}_5\text{OH} + \text{OH}^-$ 1 pont
- E) A víz sokkal hevesebben reagál a nátriummal. 1 pont

Összesen: 5 pont

III.

1. C)	2. B)	3. D)	4. A)	5. D)
6. E)	7. B)	8. E)	9. C)	10. C)

Minden helyes válaszra 1-1 pontot kell adni.

IV.

1. A VAS ÉS RÉZ KÉMIAI TULAJDONSÁGAI

	Vas		Réz		
	+2	+3	+1	+2	
Oxidációs állapotai	+2	+3	+1	+2	1
A hidratált ion színe	zöld	sárga (barna)		kék	1
Reakciója feleslegben levő klórgázzal (reakcióegyenlet)	$2 \text{Fe} + 3 \text{Cl}_2 = 2 \text{FeCl}_3$		$\text{Cu} + \text{Cl}_2 = \text{CuCl}_2$		1 + 1
Reakciója híg sósavval (reakcióegyenlet)	$\text{Fe} + 2 \text{HCl} = \text{FeCl}_2 + \text{H}_2$		nem reagál		1 + 1
Oldódása tömény salétromsavban (reakcióegyenlet)	nem oldódik (passziválódik)		$\text{Cu} + 4 \text{HNO}_3 = 2 \text{NO}_2 + \text{Cu}(\text{NO}_3)_2 + 2 \text{H}_2\text{O}$		1 + 2
Egy komplex ionjának képlete és színe			$[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$ sötétkék vagy $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})_6]^{2+}$ világoskék		1
Egy ötvözetének neve:	Pl: acél		Pl: bronz, sárgaréz		
Egy ötvözőelem neve:	C, Mn, Co, Ni, Cr stb.		Sn, Zn, Pb		1 + 1
Milyen egyszerű kísérlettel állapítaná meg a vas és a réz standard potenciáljának viszonyát? (Észlelés, reakcióegyenlet, magyarázat)	Réz-só (pl: CuSO_4) oldatába vasszőget mártva: $\text{Cu}^{2+} + \text{Fe} = \text{Fe}^{2+} + \text{Cu}$ A vasszőgön rézkiválás, (az oldat kék színe halvány zöldre változik.) A kisebb standardpotenciálú fém a nagyobb standardpotenciálú fém kationját elemi állapotúvá képes redukálni. vagy $\varepsilon(\text{Fe}^{2+}/\text{Fe}) < \varepsilon(\text{Cu}^{2+}/\text{Cu})$				3

Összesen: 15 pont

2. OLDATOK pH-VÁLTOZÁSA

Minden helyes válaszra 1 pontot kell adni.	0,1 mol/dm ³ koncentrációjú				
	NaOH-oldat	HCl-oldat	H ₂ SO ₄ -oldat	Na ₂ SO ₄ -oldat	NaCl-oldat
Azonos térfogatú vízzel hígítjuk	csökken	nő	nő	nem változik	
0,1 mol/dm ³ koncentrációjú NaOH-oldatot öntünk hozzá	nem változik	nő		nő	
Fémcinket dobunk az oldatba	csökken	nő	nő		
Grafit- vagy platina-elektrodok között elektrolizáljuk	nő	nő	csökken	nem változik	nő

Összesen: 15 pont

V.

1. Számítási feladat.

- $\text{HNO}_3 + \text{NaOH} = \text{NaNO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ 1 pont
- $n(\text{NaOH}) = 1,00 \text{ mol/dm}^3 \cdot 12,4 \text{ cm}^3 = 12,4 \text{ mmol}$
10,0 cm³ salétromsavoldat ugyanennyi salétromsavat tartalmaz. 1 pont
- A hígított oldat koncentrációja:
 $c = 12,4 \text{ mmol} / 10,0 \text{ cm}^3 = 1,24 \text{ mol/dm}^3$.
Az eredeti oldatnak ötszörös a koncentrációja:
 $c_0 = 6,20 \text{ mol/dm}^3$. 1 pont
- $M(\text{HNO}_3) = 63,0 \text{ g/mol}$.
1 dm³ oldatban a salétromsav tömege:
 $6,20 \text{ mol} \cdot 63,0 \text{ g/mol} = 390,6 \text{ g}$. 1 pont

- Az oldat tömege:
 $1000 \text{ cm}^3 \cdot 1,05 \text{ g/cm}^3 = 1050 \text{ g}$.
Az eredeti oldat: $390,6 \cdot 100 / 1050 = 37,20$;
37,20 tömeg% salétromsavat tartalmaz. 1 pont
-
- Összesen: 5 pont

2. Számítási feladat

- Az oxidáció:
 $C_nH_{2n+1}CHO + 0,5 O_2 \rightarrow C_nH_{2n+1}COOH$ 1 pont
- A reakcióegyenlet alapján:
 $(14n + 30) \cdot 1,276 = 14n + 46$ 1 pont
- Ebből: $n = 2$ 1 pont
- **Az aldehid összegképlete: C_2H_5CHO ,
neve: propanal.**
A karbonsav: propionsav vagy propánsav 1 pont
- Az égetés:
 $C_2H_5CHO + 4 O_2 \rightarrow 3 CO_2 + 3 H_2O$ 1 pont
- 1 mol aldehid égetéséhez 4 mol O_2 kell, és akkor
3 mol CO_2 és 3 mol vízgőz keletkezik. 1 pont
- Az égéstermékben van még 3 mol N_2 és 3 mol O_2 . 1 pont
- Az égéstermékben (feleslegben) levő 3 mol O_2 a
szükséges (4 mol) mennyiség 75 %-ával egyenlő.
Az égetést tehát **75 % oxigénfeleslegben végeztük.** 1 pont
- Az aldehid (1 mol) égetéséhez felhasznált dúsított
levegőben volt: $(4 + 3) \text{ mol} = 7 \text{ mol } O_2$ és 3 mol N_2 . 1 pont
- Így az összesen 10 mol gázt tartalmazó, oxigénben
dúsított levegőben 7 mol O_2 volt,
tehát **a levegőnek 70 mol%-a,**
illetve 70 térfogat%-a volt az oxigén. 1 pont
-
- Összesen: 10 pont

3. Számítási feladat

- A kiindulási oldatban az oldott anyag:
 $m = 0,177 \cdot 150 = 26,55 \text{ g}$ 1 pont
- Az elektrolízis (vízbontás) egyenlete:
 $2 \text{ H}_2\text{O} = 2 \text{ H}_2 + \text{O}_2$ 1 pont
- Az elektrolízis során az anódon keletkezett
 $n(\text{O}_2) = (7,35 / 24,5) \text{ mol} = 0,300 \text{ mol}$ oxigén; 1 pont
- elbomlik 0,600 mol víz; tömege $0,600 \cdot 18 = 10,8 \text{ g}$ 1 pont
- Kikristályosodik $x \text{ g Na}_2\text{CO}_3 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$, ebben
 $m(\text{Na}_2\text{CO}_3) = x \cdot 106 / 286 = (0,371x) \text{ g}$ 1 pont
- A maradék oldat tömege: $(150 - 10,8 - x) \text{ g}$,
az oldott anyag tömege: $(26,55 - 0,371x) \text{ g}$. 2 pont
- A telített oldat koncentrációjának ismeretében:
 $\frac{26,55 - 0,371x}{150 - 10,8 - x} = 0,177$ 1 pont
- $x = 9,85$; **9,85 g $\text{Na}_2\text{CO}_3 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ kristályosodik ki.** 1 pont
- $(150 - 10,8 - 9,85) \text{ g} =$
129,3 g lesz a telített oldat tömege. 1 pont

Összesen: 10 pont

4. Számítási feladat

- Az egyensúlyi reakció egyenlete:
 $3 \text{ H}_2 + \text{N}_2 \rightleftharpoons 2 \text{ NH}_3$. 1 pont
- 100 g kiindulási elegyben 16 g H_2 és 84 g N_2 volt.
Az anyagmennyiségek:
 $(16 / 2) \text{ mol} = 8,0 \text{ mol H}_2$ és $(84 / 28) \text{ mol} = 3,0 \text{ mol N}_2$; 1 pont
- 100 g gázelegy anyagmennyisége: 11 mol;
1 mol kiindulási elegy tömege:
 $(100 / 11) \text{ g} = 9,09 \text{ g}$ volt. 1 pont
- 22 mol kiindulási elegyben 16 mol H_2 és 6 mol N_2 volt. 1 pont
- A reakció során $x \text{ mol N}_2$ és $3x \text{ mol H}_2$ alakult át és
 $2x \text{ mol NH}_3$ keletkezett. 1 pont

- Az egyensúlyi gázelegy összetétele:
(16 – 3x) mol H₂,
(6 – x) mol N₂ és 2x mol NH₃. 1 pont

- Az egyensúlyi elegy anyagmennyisége (16,0 mol):
(16 – 3x) + (6 – x) + 2x = 16;
ebből x = 3,0. 1 pont

- Az egyensúlyi gázelegy összetétele:
7,0 mol H₂, 3,0 mol N₂, 6,0 mol NH₃. 1 pont

- **Az egyensúlyi gázelegyben**
100 · 6 / 16 = 37,5   37,5 mól% az NH₃. 1 pont

- **A N₂ kezdeti mennyiségének**
100 · 3 / 6 = 50,0   50,0 %-a,
H₂ kezdeti mennyiségének
100 · 9 / 16 = 56,25   56,25 %-a alakult át. 1 pont

- **Az egyensúlyi állandó:**
$$K = \frac{[\text{NH}_3]^2}{[\text{N}_2][\text{H}_2]^3} =$$
1 pont

- $$= \frac{(6,0 \text{ mol} / 20 \text{ dm}^3)^2}{(3,0 \text{ mol} / 20 \text{ dm}^3) \cdot (7,0 \text{ mol} / 20 \text{ dm}^3)^3} = 14,0 \left(\frac{\text{dm}^3}{\text{mol}} \right)^2$$
 2 pont

- **Az egyensúlyi gázelegy nyomása:**
p · V = n · R · T
p = 16,0 mol · 8,314 Jmol⁻¹K⁻¹ · 573 K / 0,020 m³
ebből p = 3,81 MPa. 2 pont

Összesen: 15 pont

Megjegyzés: A javítás során a rész megoldásokat is értékelni kell. A hibátlan lépésekért járó pontokat a javítókulcs pontozásának megfelelően kell megállapítani. A számítási feladatok esetében természetesen a javítókulcstól eltérő, helyes megoldásokat is el kell fogadni. Ilyenkor a rész megoldásokért járó pontszámokat a javítókulcs szellemében a javítónak kell megállapítania.